
Sankce Rady bezpečnosti OSN a donucení v mezinárodním právu

Daniel Košťoval

Pojem sankce patří mezi novější výrazový aparát, který začala používat Komise pro mezinárodní právo. Jde o termín amerického původu, stejně jako např. pojem protiopatření. Pojmem sankce se rozumí soubor opatření, která nejsou „soukromou“ záležitostí poškozeného státu a prostředkem ochrany jeho zájmů, ale uplatňuje je mezinárodní společenství ve jménu společných základních hodnot.

Sankce uplatňuje zejména Rada bezpečnosti OSN, a to podle kapitoly VII Charty OSN. Ovšem může nastat i situace, kdy v Radě bezpečnosti OSN chybí např. dostatek politické vůle sankce prosadit, přestože jsou splněny veškeré podmínky nutné pro jejich uplatnění. V takovém případě někdy berou státy spravedlnost do vlastních rukou a hrají roli *náhradních* vykonavatelů mezinárodní spravedlnosti místo Rady bezpečnosti OSN. Legitimita těchto akcí je tím nespornější, čím jsou globálnější, respektive čím více států se na nich podílí.

Sankce organizovaného mezinárodního společenství zpravidla obsahují i prvek represe, jenž současně působí i jako prostředek generální prevence.

Sankce jsou reakcí na porušení kogentního zákazu, tj. na porušení zákazu použití síly a hrozby silou. Mohou sahat až k použití síly, což představuje výjimku z mezinárodního práva. K jejímu použití opravňuje právě porušení kogentního zákazu. Avšak moderní mezinárodní právo nepřipouští použití síly jako způsob donucení státu v tom případě, kdy některá země tuto sílu sama nepoužila.

Princip kogentního zákazu v moderním mezinárodním právu je důležitým základem pro uplatňování principu kolektivní bezpečnosti. Jeho porušení je totiž považováno za hrozbu pro celé mezinárodní společenství, jelikož jde o porušení nejvyššího zájmu organizovaného mezinárodního společenství, tj. zájmu o zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Proto mezinárodní společenství prostřednictvím platného mezinárodního práva povoluje výjimku, aby bylo pomoci kolektivních sankcí mezinárodní právo opět nastoleno. Dochází tedy k mobilizaci celého mezinárodního společenství nebo jeho části i proti individuálně praktikovanému protiprávnímu chování, které porušuje kogentní zákaz.

Hlavní znaky donucení v současném mezinárodním právu

Donucení je opatření, reagující na předchozí mezinárodně protiprávní chování. Je vedeno proti subjektu, jenž se ho dopustil. Mimo rámec donucení v mezinárodním právu zůstávají rozličné formy odvety, kterými stát odpovídá na nevládný akt jiného státu. Donucení v současném mezinárodním právu zahrnuje:

1) *RETORZE* – nátlaková chování, která útočí do faktické zájmové sféry donucovaného subjektu. Tato opatření zůstávají v mezích mezinárodního práva, a proto jím nemohou být regulovány. Z praxe lze ovšem přece jen dovodit jisté omezení.

2) *REPRESÁLIE* – opatření, jež zasahují do oprávněné sféry donucovaného subjektu. Tato opatření překračují hranice mezinárodního práva a stát, který je uplatnil, vědomě jednal v rozporu s některým svým mezinárodním závazkem. Okolnost, že jde o protiopatření proti mezinárodně protiprávnímu chování, však vylučuje protiprávnost represálií. Státy se nesmějí uchýlit k represáliím, které by byly v rozporu s kogentními normami mezinárodního práva.

3) *LEGITIMNÍ SEBEOBRAŇU*, zahrnovanou pod pojem donucení mnohými odborníky na mezinárodní právo – sebeobranu v mezích práva, tedy nikoli prostou sebeobranu, ať už individuální, nebo kolektivní. Při jejím uplatňování smí stát (státy) použít síly jinak mezinárodním právem zakázané, ale pouze za účelem sebeobrany a za podmínek (a kontroly) stanovených mezinárodním právem, zvláště Chartou OSN.

4) *SANKCE* – viz první odstavec této stati; o sankcích Rady bezpečnosti OSN bude pojednáno dále.

Sankce Rady bezpečnosti OSN

Rada bezpečnosti OSN je orgánem Organizace spojených národů, jenž byl vytvořen především za účelem kolektivního donucení (v případě mezinárodně protiprávního chování státu či států) podle kapitoly VII Charty OSN, kde je zakotven princip kolektivní bezpečnosti. Praxe však silně omezila akceschopnost Rady bezpečnosti OSN, k níž se po skončení studené války snaží členské státy OSN dospět.

Okamžitě po založení OSN se vynořil *problém výkladu Charty OSN*, který působí obtíže po celé období existence OSN. Je to zejména proto, že ji vytvořili politici (nikoli tedy právníci) a že její znění je výsledkem kompromisu, z čehož plyne její problematická mnohoznačnost.

Již od samého založení OSN se vedl spor o tom, co znamená uplatnění práva veta (při hlasování o zásadních otázkách). Zda je vetem již „zdržení se“, či zda je nutné pro jeho uplatnění zaujmout pozici „proti“ (rozumí se pozice stálého člena Rady bezpečnosti OSN). V praxi se prosadila zásada, že veto je uplatněno teprve tehdy, pokud se alespoň jeden ze stálých členů Rady bezpečnosti OSN postaví „proti“. „Zdržení se“ se za veto nepovažuje. Avšak samotné znění odstavce 3 článku 27 Charty OSN naznačuje, že by vetem ve smyslu Charty OSN bylo již pouhé „zdržení se“: „*O všech ostatních věcech rozhoduje Rada bezpečnosti kladnými hlasy devíti členů, včetně hlasů všech stálých členů, rozumí se však, že se při rozhodování podle kapitoly VI a podle odstavce 3 článku 52 strana ve sporu zdrží hlasování.*“

Dalším problémem souvisejícím s výše uvedeným článkem je otázka, kdo je „stranou ve sporu“, a tudíž by se měl zdržet hlasování. Často (zvláště v době studené války) jde o delicate záležitosti dotýkající se více či méně hned několika stálých členů Rady bezpečnosti Organizace spojených národů.

OSN má mnoho předpokladů pro to, aby se stala *nástrojem k prosazování principu kolektivní bezpečnosti*, jak je teoreticky pojat v teorii moderního mezinárodního práva. Státy si od ní slibují operativnost, reprezentativnost a účinnost. Vztah mezi členy a OSN nicméně netrpí jednostranností. Má-li OSN plnit očekávání, musejí její členové k společné donucovací akci poskytnout potřebné finanční a vojenské prostředky, včetně ozbrojených sil, které tato organizace sama nemá. Tím se ovšem systém kolektivní bezpečnosti stává závislým na konkrétní světové ekonomické a politické situaci, především na míře vstřícnosti velmocí. Tento stav ještě zesiluje právo veta pro stálé členy Rady bezpečnosti OSN.

Mezinárodní společenství se již pokoušelo tento stav změnit. V 50. letech se členské státy OSN, protože Rada bezpečnosti OSN v praxi nefungovala příliš dobře, obrátily na Valné shromáždění OSN a Sekretariát, aby vyplnily vzniklou „propast“. Avšak tehdejší Sovětský svaz tomu vždy odporoval, a proto se od roku 1960 tato moc „přehoupla“ zpět na Radu bezpečnosti OSN. V 50. letech Valné shromáždění OSN též požadovalo pravomoc, aby mohlo vytvářet ozbrojené síly OSN. Stalo se tak v roce 1956 v případě UNEF (UN Emergency Force in the Middle East) prostřednictvím rezoluce Valného shromáždění OSN – UNITING FOR PEACE –, která měla být nástrojem k zaplnění výše zmíněné „propasti“.

Státní tajemník USA Dean Acheson kritizoval monopol Rady bezpečnosti OSN na

rozhodování o donucovacích opatřeních ve smyslu kapitoly VII Charty OSN, protože dodržování jejich ustanovení „ochromovalo“ tuto mezinárodní organizaci prostřednictvím práva veta. Z tohoto důvodu byl na V. zasedání Valného shromáždění OSN zařazen zvláštní bod – problematika Sjednocovací činnosti ve prospěch míru. Tento americký návrh byl pojmenován ACHESONŮV PLÁN podle Deana Achesona, autora koncepce revize systému kolektivní bezpečnosti, zakotveného v Chartě OSN. Zmíněný návrh byl schválen na V. zasedání Valného shromáždění OSN dne 3. listopadu 1950 jako rezoluce 377 (V) pod názvem UNITING FOR PEACE.

Podle této rezoluce může Valné shromáždění OSN projednávat každý případ ohrožení i porušení míru nebo útočný čin, a to v tom případě, kdy Rada bezpečnosti OSN nemůže vykonávat svou základní povinnost ve věci zachování mezinárodního míru a bezpečnosti v důsledku nejednomyslnosti svých stálých členů. V takové situaci se Valné shromáždění OSN seje na mimořádném zasedání do 24 hodin od chvíle, kdy generální tajemník dostane tento požadavek od kteréhokoli ze sedmi členů Rady bezpečnosti OSN, anebo od většiny členských států OSN. Tehdy neodkladně posoudí vzniklou situaci a přijme vhodné doporučení pro kolektivní opatření, včetně možnosti použití ozbrojených sil, jestliže jde o porušení míru či o agresi.

Ovšem nesmíme zapominat, že v době přijetí zmíněné rezoluce převažovaly ve Valném shromáždění OSN státy Západu, a proto bylo její schválení pro Západ výhodné. Avšak s postupem času se tato výhoda začala obracet ve prospěch rozvojových zemí, což bylo hlavní příčinou, proč byly tyto pravomoci vráceny zpět Radě bezpečnosti OSN.

Tehdejší socialistické státy označovaly rezoluci za protiprávní. Svou argumentaci odůvodňovaly pomocí článku 24 a 11 Charty OSN.

Článek 24 Charty OSN: „1. Aby byla zajištěna rychlá a účinná akce Organizace spojených národů, svěřují její členové Radě bezpečnosti základní odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a jsou zajedno v tom, že Rada bezpečnosti, vykonávajíc své úkoly, jež vyplývají z této odpovědnosti, jedná jejich jménem.

2. Vykonávajíc tyto úkoly, postupuje Rada bezpečnosti podle cílů a zásad Organizace spojených národů. Zvláštní pravomoc, která se dává Radě bezpečnosti, aby mohla plnit tyto úkoly, stanoví kapitoly VI, VII, VIII a XII.

3. Rada bezpečnosti předkládá Valnému shromáždění k projednání výroční zprávu a podle potřeby i zprávy zvláštní.“

Článek 11 Charty OSN: „1. Valné shromáždění může projednávat obecné zásady součinnosti při udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, zahrnujíc v to zásady, jimiž se má řídit odzbrojení a úprava zbrojení, a může, pokud jde o tyto zásady, činit doporučení členům nebo Radě bezpečnosti anebo členům i Radě zároveň.

2. Valné shromáždění může jednat o veškerých otázkách týkajících se udržování mezinárodního míru a bezpečnosti, které mu předloží některý člen Organizace spojených národů nebo Rada bezpečnosti nebo podle čl. 35 odstavce 2 stát, který není členem Organizace, a – s výhradou ustanovení článku 12 (v době jednání RB OSN o určitém problému nemůže VS OSN o tomto problému jednat) – může o všech takových otázkách činit doporučení státu nebo státům, jichž se věc týká, nebo Radě bezpečnosti anebo státům i Radě zároveň. Každou otázku, která vyžaduje akce, postoupí Valné shromáždění před rozpravou nebo po ní Radě bezpečnosti.

3. Valné shromáždění může upozorňovat Radu bezpečnosti na situace, které by mohly ohrozit mezinárodní mír a bezpečnost.

4. Pravomoc Valného shromáždění stanovená v tomto článku neomezuje obecný dosah článku 10.“

Rezoluce 377 (V), přijatá na V. zasedání Valného shromáždění OSN, mj. obsahuje:

– Ustanovení o zřízení **MÍROVÉ KOMISE POZOROVATELŮ**, složené z představitelů 14 členských zemí OSN. Jako orgán určený k pozorovatelské činnosti a k podávání zpráv

o situaci v oblastech mezinárodního napětí, ohrožujícího mír a bezpečnost, měla tato komise sloužit pro potřeby Valného shromáždění OSN nebo Rady bezpečnosti OSN. Přitom Valné shromáždění OSN i tzv. DOČASNÝ VÝBOR byly oprávněny obracet se na ni jen tehdy, pokud se v daném případě neangažovala Rada bezpečnosti OSN. Zjištění komise měla být podkladem pro uplatnění rezoluce ve smyslu jejího ustanovení. Mohla však fungovat jen v těch případech, v nichž došlo k porušení a ohrožení míru nebo k útočnému činu. Její činnost v příslušné oblasti byla závislá na pozvání, respektive na souhlasu zainteresovaných států.

– *Výzvu, aby členské státy pro případ potřeby kolektivních opatření prostřednictvím ozbrojených sil v zájmu „obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti“ určily povahu a rozsah jejich pomoci.* Každá země měla v rámci národních ozbrojených sil udržovat vycvičené a k tomu účelu organizované útvary, které by byly v souladu s jejími ústavními zákony připraveny k operativnímu nasazení v sestavě „jednotek Spojených národů“. Tato opatření neměla však „překážet“ členským státům OSN při uplatňování jejich zákonného práva na individuální nebo kolektivní sebeobranu.

– *Vytvoření tzv. VÝBORU KOLEKTIVNÍCH OPATŘENÍ,* jenž měl na základě informací členských států OSN zkoumat organizační opatření mezinárodních akcí z hlediska politického, hospodářského a finančního, jakož i některé další otázky související s použitím ozbrojených sil při realizaci kolektivních opatření. Tento výbor měl být studijním orgánem Valného shromáždění OSN, ale podle názoru tehdejších socialistických států plnil ve skutečnosti funkci VOJENSKÉHO ŠTÁBNÍHO VÝBORU a dokonce i Rady bezpečnosti OSN. Měly proto následující důkazy:

a) Návrhy na zavedení ekonomického embarga proti státům podléhajícím tzv. kolektivním opatřením.

b) Doporučení, aby OSN v případě agrese označila stát, respektive skupinu států, oprávněných jednat jako „výkonná vojenská moc jménem OSN“.

– *Ustanovení, že generální tajemník OSN má na základě souhlasu VÝBORU KOLEKTIVNÍCH OPATŘENÍ oprávnění jmenovat sbor vojenských expertů jako technický poradní orgán pro vojenské otázky, týkající se organizace, výcviku a výzbroje jednotek podílejících se na kolektivních opatřeních vojenské povahy.* Tehdejší socialistické státy tomuto ustanovení odporovaly s poukazem, že podle Charty OSN patří uvedené otázky do kompetence VOJENSKÉHO ŠTÁBNÍHO VÝBORU.

Kritika tehdejších socialistických států, že jde o zdvojování orgánů Spojených národů za účelem prosadit své vlastní záměry prostřednictvím této organizace, není zcela nepodstatná. Už jen sám fakt, že se k přijetí rezoluce 377 (V) přistoupilo až poté, kdy se sovětský zástupce vrátil do Rady bezpečnosti OSN po své nepřítomnosti v důsledku protestu proti přítomnosti tchajwanského zástupce na postu vyhrazeném Číně, naznačuje snahu Západu překonat zmrazení akceschopnosti Rady bezpečnosti OSN v důsledku studené války.

Poměrně propracovaný *mechanismus kolektivní bezpečnosti* obsahuje kapitola VII Charty OSN. Jeho centrem je Rada bezpečnosti OSN, která postupuje následujícím způsobem:

1) Určí, zda došlo k ohrožení míru, k jeho porušení nebo k útočnému činu (článek 39 Charty OSN).

2) Může doporučit daným státům prozatímní opatření, aby se předešlo zhoršení situace (článek 40 Charty OSN).

3) Doporučí nebo rozhodne, jakých opatření bez použití ozbrojené síly má být použito, aby byla její rozhodnutí účinná, a může vyzvat členy OSN, aby taková opatření provedli (článek 39 a 41 Charty OSN).

4) Jsou-li opatření bez použití síly nedostatečná, může k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti uskutečnit akce pomocí leteckých, námořních nebo pozemních sil (článek 42 Charty OSN).

Rada bezpečnosti OSN určí, zda došlo k ohrožení míru, k jeho porušení nebo k útočnému činu. Již zde existují však dost velké problémy, z nichž jmenujme dva „základní“:

a) otázku definice agrese,

b) otázku práva veta.

ad a) Problematika *definice agrese* je stejně významná jako otázka práva veta. Ačkoli se na první pohled někomu může zdát, že jde o jednoduchou záležitost vyžadující maximálně ochotu k dohodě, při hlubším pohledu do problematiky zjistíme, že věc je mnohem choulostivější a souvisí s daleko větším okruhem souvislostí a faktů.

Znaky agrese se doposud nepodařilo vtělit do závazné mezinárodní smlouvy, vymezila je však rezoluce Valného shromáždění OSN přijatá v roce 1974. Ta definuje agresi jako „*použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu*“, pokud útok naplňuje další znaky uvedené v rezoluci. Podle článku 3 jde o invazi, bombardování území, blokádu přístavů, útok na ozbrojené síly jiného státu a posláni teroristů do jiného státu.

Užitečnost této definice je však podle názoru Davida W. Zieglera oslabována dvěma „*zadními vrátky*“ (loopholes):

– Článek 4: „... *akty vyjmenované výše nejsou vyčerpávající a RB OSN může určit, že další akty vytváří agresi podle opatření Charty OSN.*“ Agresi je tedy podle interpretace D. W. Zieglera vše, co za ní Rada bezpečnosti OSN označí. Dále k tomu poznamenává: „*Je tím dáno právo politického srovnání se s Egyptem, jenž by mohl nalézt podporu pro prohlášení Násira, že samotná existence státu Izrael je aktem agrese.*“

– Článek 7: „... *nic v této definici by nemohlo jakýmkoli způsobem předjímat právo na sebeurčení, svobodu a nezávislost těch lidí, jež jsou násilně zbaveni těchto práv, zvláště lidí pod koloniálním panstvím a rasistickým režimem nebo dalšími formami cizí/nepřátelské dominance; zároveň nepředjímá ani právo těchto lidí bojovat za ukončení těchto stavů a hledat a přijímat podporu, v soulase s principy Charty OSN.*“

K tomu D. W. Ziegler poznamenává: „*a) Jinými slovy, když indické jednotky překročily hranice do GOA v roce 1961, nebyla to agrese, protože lidé násilně zbaveni práva sebeurčení hledali a přijímali podporu při jejich boji za ukončení tohoto vpádu.*

b) V dnešním změněném složení OSN mohly bychom shledat, že severokorejský útok z června 1950 již není nadále posuzován za agresi, ale za podporu pro sebeurčení.“

Kromě toho je sporné, zda je možné se bránit proti „*pouze*“ bezprostředně hrozícímu ozbrojenému útoku, jenž je sice zjevný a neodvratitelný, ale neexistuje důkaz o jeho skutečném provedení. Pro hovoří to, že preventivní útok často značně změní poměr sil a může napadený stát rozhodujícím způsobem odradit od jeho úmyslů. Proti však hovoří nebezpečí zneužití.

Nabízí se ovšem otázka, zda s ohledem na stálý vývoj (hlavně v kvalitativní sféře) mezinárodních vztahů a technických možností je vůbec možné vytvořit univerzální definici agrese.

ad b) Pokud se týká *práva veta*, existují opět dva „základní“ problémy. Prvním z nich je otázka výkladu Charty OSN, jak jsem již uvedl výše. Druhým je otázka uplatnění práva veta jedním či více stálými členy Rady bezpečnosti OSN. Jde tedy o paralyzu akceschopnosti Rady bezpečnosti OSN v případě neshody mezi jejími stálými členy.

Rada bezpečnosti OSN může doporučit daným státům prozatímní opatření, aby se předešlo zhoršení situace. Toto doporučení nemá charakter donucovacího opatření, ale v případě nerespektování může být takové chování hodnoceno jako „ohrožující mezinárodní mír a bezpečnost“.

Rada bezpečnosti OSN doporučí nebo rozhodne, jakých opatření bez použití ozbrojené síly má být použito, aby byla její rozhodnutí účinná. Zároveň může vyzvat členy Organizace spojených národů, aby taková opatření provedli. Tato opatření mají charakter kolektivního donucovacího postupu.

Výzva se činí jménem celého mezinárodního společenství, což odpovídá teoretickému postulátu, že mezinárodní mír a bezpečnost jsou nedělitelné. Její povaha:

- a) doporučení (článek 39 Charty OSN),
- b) závazné rozhodnutí (článek 41 Charty OSN).

ad a) *Doporučení* jsou vynutitelná i vůči nečlenům OSN (odstavec 6 článku 2 Charty OSN).

ad b) *Závazné rozhodnutí*. Státy jsou povinny zajistit, aby subjekty podléhající jejich jurisdikci respektovaly donucovací opatření. Státy to často řeší zvláštními vnitrostátními zákony. Problémy s dodržováním jsou však u transnacionálních společností. Závazky, které státům z rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN plynou, mají přednost před ostatními závazky, což řada mnohostranných úmluv výslovně zdůrazňuje (např. Všeobecná dohoda o clech a obchodu, která stanoví pravidla světového obchodu ve svém článku XXI).

Formy opatření bez použití síly mohou být různé. Charta OSN se zmiňuje o úplném nebo částečném přerušení hospodářských styků (embargo nebo bojkot), železničních, námořních, leteckých, poštovních, telegrafních, rádiových a jiných spojů a o přerušení diplomatických styků.

Realizace opatření je svěřena jednotlivým státům. Tato decentralizace znamená, že účinnost opatření závisí na každém z donucujících států. Tento stav se samozřejmě odráží i v efektivitě prováděných opatření. To, že státy mnohdy nedodrží přijatá opatření, je výsledkem toho, že v důsledku jejich uplatňování dochází ke škodám v samotných státech, které donucení realizují.

Členové OSN si mají při provádění sankcí poskytovat vzájemnou pomoc. Pokud by jim v důsledku přijatých opatření vznikly zvláštní hospodářské problémy, mají právo se o nich poradit s Radou bezpečnosti OSN, která může např. vyzvat členské státy a přidružené organizace ke zvláštní pomoci dotyčnému státu.

Rada bezpečnosti OSN může podniknout donucovací akce leteckými, námořními či pozemními silami v takovém rozsahu, který považuje za nutný k udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti. K takovému postupu je oprávněna se uchýlit pouze tehdy, když se mírnější metody minuly účinkem, anebo kdyby se mírnější opatření minula účinkem, tedy v případech nejzávažnějších porušení mezinárodního míru a bezpečnosti.

Protože neexistuje stále vojsko OSN, státy se zavázaly, že Radě bezpečnosti OSN k provedení společných vojenských akcí poskytnou potřebné ozbrojené síly, služby i pomoc. Charta OSN podmiňuje splnění uvedené povinnosti členů této organizace existencí zvláštních dohod mezi nimi a Radou bezpečnosti OSN (článek 43 Charty OSN). Žádná taková dohoda nebyla ovšem dosud uzavřena. V důsledku toho:

a) by se musela přijímat řešení ad hoc, a to v souvislosti s přípravou konkrétní vojenské akce;

b) stát, jemuž se nelíbí jednání Rady bezpečnosti OSN, neposkytne své vojenské jednotky či jinou pomoc. Nemůže za to být však pohnán k odpovědnosti, protože neporušil Chartu OSN ani jiný závazek.

Neschází se ani VOJENSKÝ ŠTÁBNÍ VÝBOR (náčelníci štábů nebo jejich zástupci stálých členů Rady bezpečnosti OSN). Ten má odpovídat za řízení všech ozbrojených sil poskytnutých Radě bezpečnosti OSN (článek 47 Charty OSN).

V praxi je tedy systém kolektivní bezpečnosti „na půl cesty“.

Stejně jako akce v kolektivní sebeobraně (legální) představují i *kolektivní sankce (ozbrojené)* výjimku z kogentního zákazu použití síly a hrozby silou. Kolektivní sankce mají však na rozdíl od kolektivní sebeobrany ofenzivní povahu.

V historii OSN došlo k uplatnění kolektivních sankcí pouze dvakrát, a to ještě s mnoha nepravděpodobnostmi. Poprvé k němu došlo v Koreji v roce 1950 a dodnes se vedou spory o tom, zda šlo o legální akci, či o porušení Charty OSN. Podruhé k němu došlo v roce 1991 při operaci spojenecké koalice proti Iráku, který napadl a obsadil Kuvajit. V obou případech

se akce uskutečnily pod vedením ozbrojených sil USA, což si vynutila absence výše uvedených dohod (článek 43 Charty OSN).

Ukazuje se, že se v praxi Rady bezpečnosti OSN vytváří zásada DELEGACE (zmocnění), s jejíž pomocí Rada bezpečnosti OSN překonává mezery v aplikaci Charty OSN (článek 43, 47 a další). Rada bezpečnosti OSN přenáší oprávnění provést ozbrojenou akci na „mezinárodní společenství“.

Rada bezpečnosti OSN může provést donucovací akce i prostřednictvím oblastních dohod nebo orgánů, jestliže lze jejich činnost sloučit s cíli a zásadami OSN a jsou-li pro oblastní donucovací akce vhodné. Tyto akce smějí však provést pouze se souhlasem a na podnět Rady bezpečnosti OSN. Dosud k tomu nikdy nedošlo, přestože organizace tohoto typu existují (např. Organizace amerických států). Aktuálním případem je možnost spolupráce mezi Radou bezpečnosti OSN a NATO v souvislosti s konfliktem na území bývalé Jugoslávie, a to i přes to, že NATO se hlásí k principu kolektivní sebeobrany, nikoli ke kolektivní bezpečnosti. Již v dubnu 1993 NATO vojensky vynucovalo mimo své vnitrostátní hranice dodržování zákazu leteckého provozu nad Bosnou, který Rada bezpečnosti OSN vyhlásila v roce 1992.

Od kolektivních akcí Rady bezpečnosti OSN s použitím ozbrojené síly, jež mají sankční povahu, je třeba striktně odlišovat *mírové operace OSN* (peace-keeping operations), které donucovací povahu nemají. Rozumí se jimi nasazení mezinárodních vojenských jednotek řízených Radou bezpečnosti OSN v oblastech mezinárodních krizí. Jejich zřízení a působnost vymezuje kapitola VI (nikoli tedy kapitola VII, kde je zakotven princip kolektivní bezpečnosti) Charty OSN a jejich cílem je UDRŽET mezinárodní mír v těchto oblastech ve spolupráci se všemi stranami v daném konfliktu a zejména se státem, na jehož území jsou mírové jednotky OSN rozmístěny. Mírové jednotky:

- mají výrazný konsenzuální charakter;
- jsou vyslány na základě doporučení Rady bezpečnosti OSN;
- účastnické státy s nimi musejí souhlasit;
- nesmějí aktivně zasahovat do vojenských operací;
- smějí použít zbraně pouze pro případ nutné sebeobrany.

V praxi plníávají mise mírových jednotek OSN čtyři funkce: pozorovatelskou, nárazníku, policejní a garanta humanitární pomoci.

Od roku 1945 do roku 1992 uskutečnila OSN celkem 26 mírových operací za účasti půl milionu osob vojenského, policejního a civilního personálu s celkovými náklady 8,3 mld. dolarů. Zahynulo při nich více než 800 příslušníků mírových sil.

Použitá literatura

- Akehurst, M.: A Modern Introduction to International Law, 1991.
Malenovský, J.: Mezinárodní právo veřejné, 1993.
Suja, S.: Operace modré barety, 1982.
Ziegler, D. W.: War, Peace, and International Politics, 1986.